

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету
геології, географії, рекреації і туризму
Віліна ПЕРЕСАДЬКО

” *сергій* ” 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕОГРАФІЯ СФЕРИ ПОСЛУГ ТА ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ»

рівень вищої освіти	<u>бакалавр</u>
галузь знань	<u>10 Природничі науки</u>
спеціальність	<u>106 Географія</u>
освітня програма	<u>Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток;</u> <u>Картографія, геоінформатика і кадастр;</u> <u>Географія рекреації та туризму</u>
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«26» серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Євгенія ТЕЛЕБЕНЄВА, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця
Протокол № 9 від «26» серпня 2024 р

Завідувач кафедри

Людмила НСМЕЦЬ
(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми Катерина КРАВЧЕНКО
(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Картографія, геоінформатика і кадастр»

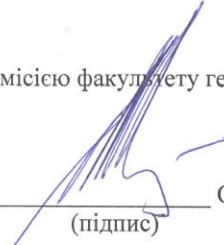
Гарант освітньо-професійної програми Наталя ПОПОВИЧ
(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія рекреації та туризму»

Гарант освітньо-професійної програми Юлія ПРАСУЛ
(підпис)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол № 7 від «26» серпня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії

Олександр ЖЕМЕРОВ
(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Географія сфери послуг та індустрія туризму» складена відповідно до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів за спеціальністю 106. Географія, освітньо-професійними програмами: «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»; «Картографія, геоінформатика і кадастр»; «Географія рекреації та туризму».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладення навчальної дисципліни – вивчення теоретичних та методичних основ географії сфери послуг, вивчення основних груп сфери послуг як складової структури господарства України.

1.2. Основні завдання вивчення навчальної дисципліни:

- освоєння методичних прийомів дослідження сфери обслуговування;
- особливості сфери обслуговування як невиробничої сфери;
- функції сфери обслуговування;
- рівень розвитку сфери обслуговування в країнах з різним соціально економічним рівнем.

1.3. Кількість кредитів – 4 (5 для ОПП «Картографія, геоінформатика і кадастр»).

1.4. Загальна кількість годин – 120 (150 для ОПП «Картографія, геоінформатика і кадастр»).

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
нормативна	
Денна форма навчання	
Рік підготовки	
4-й	3-й, 4-й
Семестр	
7-й	6-й, 7-й
Лекції	
24 год.	10 год.
Практичні заняття	
24 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
72 год. (102 год. для ОПП «Картографія, геоінформатика і кадастр»)	106 год.
Індивідуальні завдання	
-	-

1.6. Заплановані результати навчання: У результаті вивчення дисципліни здобувачі першого рівня вищої освіти набувають *наступних компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.*

ОПП Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток.

Спеціальні (фахові) компетентності: СК02. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства; СК04. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки.

Досягнення програмних результатів навчання: ПР12. Мати базові уявлення про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур; ПР13. Володіти базовими знаннями з економічної та соціальної географії України і світу; ПР15. Аналізувати різні аспекти територіальної організації життєдіяльності суспільства.

ОПП Картографія, геоінформатика і кадастр.

Загальні компетентності: ЗК1 здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; ЗК2 знання та розуміння предметної області; ЗК5 навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; ЗК13 прагнення до збереження та охорони природного середовища, раціонального використання природних ресурсів.

Фахові компетентності спеціальності (СК): СК3 здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових та лабораторних умовах; СК5 здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах; СК 8 самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) у польових та лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати; СК10 здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси; СК15 картографічна компетентність: уміння давати комплексну географічну оцінку території за результатами аналізу карт, здатність відображати географічні об'єкти і процеси за допомогою картографічних творів; СК16 здатність використовувати географічні інформаційні технології для вирішення практичних завдань у галузі географії.

Досягнення програмних результатів навчання: ПР02 знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ; ПР05 збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук; ПР06 використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук; ПР12 розуміти географічні основи раціонального природокористування та охорони природи; ПР15 аналізувати та оцінювати вплив географічних властивостей регіонів на природокористування та господарську діяльність.

ОПП Географія рекреації та туризму.

Загальні компетентності: ЗК03 здатність спілкуватися державною мовою, як усно так і письмово; ЗК08 навички міжособистісної взаємодії; ЗК13 здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; вдосконалювати власне навчання і виконання, включно з розробленням навчальних і

дослідницьких навичок, орієнтуватися у світовому й національному географічному науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення і актуалізації географічних знань для підвищення професійної майстерності.

Спеціальні (фахові) компетентності: СК02 здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства; СК07 знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації; СК14 базові знання з географії рекреації та туризму: об'єктно-предметна область, поняттєво-термінологічний апарат, теорії і концепції, закони і закономірності, методи дослідження і використання їх.

Досягнення програмних результатів навчання: ПР01 знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук; ПР03 пояснювати особливості організації географічного простору, оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності, застосовувати базовий, поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії на рівні, що дозволяє пояснювати природно-географічні та суспільно-географічні явища і процеси; ПР05 збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук; ПР15 професійно висловлювати власні висновки, а також знання та пояснення, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців; вміти викладати, фахово спілкуватися, вступати у диспут, брати участь в обговоренні, записувати тексти географічної спрямованості, презентації українською мовою (в окремих випадках – іноземною) із залученням наукового глосарія, сучасної географічної номенклатури.

А також *знання:* місце «Географії сфери послуг та індустрія туризму» в системі географічних і суміжних наук; основні групи сфери послуг; чинники, що впливають на розвиток сфери послуг; чинники, що впливають на географію сфери послуг; *вміння:* підібрати необхідний фактичний матеріал; аналізувати динаміку торгівлі сфери послуг; складати регіональні комплексні характеристики розвитку сфери послуг; виявляти територіальні відмінності у рівнях розвитку, реалізації і споживання основних груп сфери послуг

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади географії сфери послуг.

Тема 1. Об'єкт, предмет, мета, завдання, структура, функції і актуальність вивчення дисципліни. Географія обслуговування як галузь суспільної географії. Основні поняття та категорії. Предмет, об'єкт вивчення та основні завдання вивчення дисципліни. Сфера послуг як сектор економіки. «Революція послуг». Особливості сфери обслуговування; головні соціально-економічні функції.

Тема 2. Послуга – наукова категорія. Поняттєво-термінологічний апарат географії сфери послуг. Поняття про послуги та СП; співвідношення понять: матеріальна і нематеріальна, виробнича і невиробнича сфери, сфера обслуговування, СП, соціальна інфраструктура. Розробки теорії послуг

зарубіжними та вітчизняними вченими (географами, економістами). Характеристика особливостей СП, її галузевого (видового) складу, включаючи сучасну КВЕД та інформаційні, інноваційні (науково-технічні) послуги та систему ділових послуг: маркетинг, менеджмент, брокерських, дистрибуторських, дилерських, аудиту, лізингу.

Тема 3. Закони, закономірності, чинники і принципи розвитку і територіальної організації сфери послуг. Закони циклічності розвитку і системності, територіальної диференціації та інтеграції і закономірності спеціалізації і комплексного розвитку території у виробництві і наданні певних видів послуг. Чинники розвитку і розміщення СП: географічне положення, природні ресурси, історичні, демографічні, економічні, соціальні, інфраструктурні, екологічні, споживчі, людських цінностей, часові та загальні принципи геопросторової організації СП за теорією центральних місць, включаючи її основні поняття.

Тема 4. Територіальні системи послуг. Ієрархія і систематика центрів обслуговування. Територіальна організація обслуговування населення в містах і сільській місцевості. Кластери послуг – ефективна форма територіальної організації сфери послуг та зайнятості населення. Методи дослідження сфери послуг.

Тема 5. Соціальна політика та розвиток сфери обслуговування. Основні принципи, норми та функції соціальної політики. Соціальний захист і регулювання доходів населення. Методи та інструменти соціалізації економіки. Пріоритети соціальної політики в Україні.

Розділ 2. Географія галузевих і міжгалузевих комплексів сфери послуг.

Тема 6. Соціально-культурний комплекс. Місце і роль комплексу культури в сучасному суспільстві, мережа культурно-освітніх об'єктів. Структура комплексу культури. Ядро комплексу. Основні показники роботи. Установи і організації засобів масової інформації: відомства, управління, товариства, секції. Спорт і підготовка кадрів для закладів освіти, культури, мистецтва, фізичної культури і спорту. Система спеціальної освіти. Регіональні особливості розвитку сфери культури. Культурно-освітні центри. Проблеми збереження культурної спадщини.

Тема 7. Освітній комплекс сфери послуг. Рівень розвитку ОК. Освітній потенціал території. Система освіти в Україні. Нормативно-правова база функціонування системи освіти. Дошкільна освіта. Загальна середня освіта. Позашкільна освіта. Професійно-технічна освіта. Вища освіта.

Тема 8. Географія медичного і рекреаційного комплексу. Стан здоров'я, захворюваності людини, населення, чинники (в т. ч. екологічні) поширення хвороб, система (мережа) закладів охорони здоров'я широкого профілю та спеціалізації, та основні показники їх роботи (кількість закладів, їх потужність), медичний персонал. Матеріальні умови функціонування комплексу. Медичні центри. Приватизаційні процеси у сфері охорони здоров'я. Діяльність товариств з обмеженою відповідальністю, кооперативів, приватних, комунальних і малих підприємств. Оздоровча функція санаторіїв, пансіонатів, закладів відпочинку, курортних центрів. Концепція розвитку охорони здоров'я та індустрії туризму.

Тема 9. Послуги зв'язку. Процеси передачі інформації пунктами, підприємствами, лініями, відділеннями зв'язку, автоматизованими вузлами, телефонними станціями. Прискорений розвиток нових видів зв'язку: радіотелефонного, мобільного, електронної пошти, комп'ютерного, Інтернету. Забезпеченість населення засобами зв'язку.

Тема 10. Послуги транспорту. Особливості функціонування (роботи) транспорту, його поділ. Основні техніко-економічні показники роботи (обсяги і структура перевезень). Технічна база пасажирського транспорту. Нестача транспортних засобів. Стан доріг. Щільність мережі автомобільних і залізничних шляхів. Найважливіші транспортні магістралі. Транспортні вузли. Інтеграція України в Європу. Транспортні системи.

Тема 11. Туристичні послуги. Розвиток туристичних послуг у світі. Особливості функціонування ринку туристичних послуг в Україні. Основні показники роботи. Внутрішній ринок туристичних послуг в Україні. Найбільші туроператори.

3. Структура навчальної дисципліни *(для ОПП «Картографія, геоінформатика і кадастр»)

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма					заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретико-методичні основи географії сфери послуг												
ТЕМА 1. Об'єкт, предмет, мета, завдання, структура, функції і актуальність вивчення дисципліни.	8 (10)	2	-			6 (8)	12	2				10
ТЕМА 2. Послуга – наукова категорія. Поняттєво-термінологічний апарат ГСП.	10 (12)	2	2			6 (8)	11	1				10
ТЕМА 3. Закономірності, принципи та фактори територіального розвитку сфери послуг	12 (14)	2	2			8 (10)	11	1				10
ТЕМА 4. Територіальні системи послуг. Методика дослідження сфери послуг	12 (14)	2	2			8 (10)	12	1	1			10
ТЕМА 5. Соціальна політика та розвиток сфери обслуговування	10 (14)	2	2			6 (10)	12	1	1			10
Разом за розділом 1	52 (64)	10	8			34 (46)	58	6	2			50
Розділ 2. Розвиток окремих галузей сфери послуг												
ТЕМА 6. Соціально-культурний комплекс	10 (14)	2	2			6 (10)	11	1				10
ТЕМА 7. Освітній комплекс сфери	12 (16)	2	4			6 (10)	12	1	1			10

послуг											
ТЕМА 8. Особливості медичного та рекреаційного комплексу	10 (14)	2	2			6 (10)	12	1	1		10
ТЕМА 9. Послуги зв'язку	8 (12)	2				6 (10)	11	1			10
ТЕМА 10. Транспортні послуги	12 (14)	2	4			6 (8)	8				8
ТЕМА 11. Туристичні послуги	16 (16)	4	4			8 (8)	8				8
Разом за розділом 2	68 (86)	14	16			38 (56)	62	4	2		56
Усього годин	120 (150)	24	24			72 (102)	120	10	4		106

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ДФН	Кількість годин ЗФН
1.	Поняттєво-термінологічний апарат ГСП	2	
2.	Територіальний розвиток сфери послуг	2	
3.	Методика дослідження сфери послуг	2	1
4.	Соціальна політика та розвиток сфери послуг	2	1
5.	Соціально-культурний комплекс	2	
6.	Освітній комплекс	4	1
7.	Медичний та рекреаційний комплекс	2	1
8.	Транспортні послуги	4	
9.	Туристичні послуги	4	
	Разом	24	4

5. Завдання для самостійної роботи

*(для ОПІ «Картографія, геоінформатика і кадастр»)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ДФН	Кількість годин ЗФН
1.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Революція послуг». Обговорення на практичному занятті.	6 (8)	10
2.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Розробка теорії послуг зарубіжними вченими». Обговорення на практичному занятті.	6 (8)	10
3.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Загальні принципи геопросторової організації сфери послуг». Обговорення на практичному занятті.	8 (10)	10
4.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Класифікатор послуг в Україні та світі». Обговорення на практичному занятті.	8 (10)	10
5.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Система закладів культури в Україні». Обговорення на практичному занятті.	6 (10)	10

6.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Освітня реформа в Україні». Обговорення на практичному занятті.	6 (10)	10
7.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Медична реформа в Україні». Обговорення на практичному занятті.	6 (10)	10
8.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Проблеми соціального захисту населення». Обговорення на практичному занятті.	6 (10)	10
9.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Комп'ютерний зв'язок та Інтернет». Обговорення на практичному занятті.	6 (10)	10
10.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Сучасні види транспорту». Обговорення на практичному занятті.	6 (8)	8
11.	Опрацювання літературних джерел за темою: «Програма розвитку туризму в Україні. Нормативно-правова база розвитку туризму в Україні». Обговорення на практичному занятті.	8 (8)	8
Разом		72 (102)	106

***Примітка:** При виконанні завдань необхідно використовувати рекомендовану основну і допоміжну літературу та інформаційні ресурси в Інтернеті, наведені у робочій програмі навчальної дисципліни*

6. Індивідуальне завдання

Програмою не передбачено

7. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративні,
- репродуктивні,
- проблемного викладу,
- частково-пошукові,
- дослідницькі методи

8. Методи контролю

- Усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне);
- Перевірка практичних робіт;
- Тестове опитування та письмовий контроль;

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальне завдання										Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Підсумкова (екзаменаційна) контрольна робота	Сума
П1	П2	П3	П4	П5	П6	П7	П8	П9					
4	4	4	4	4	5	5	5	5	20	60	40	100	

П1, П2 ... – практичні заняття.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

ПЗ 1, ПЗ 2, ... – практичне заняття

Практичне заняття 1-5 – 4 бали:

виконання практичної роботи – 3 бали;

захист роботи, відповіді на запитання, участь у дискусії – 1 бал.

Максимальну кількість балів (4 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Високі бали (3-2 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (1 бал). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Практичне заняття 6-9 – 5 балів:

виконання практичної роботи – 4 бали;

захист роботи, відповіді на запитання, участь у дискусії – 1 бал.

Максимальну кількість балів (5 балів) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Високі бали (4-3 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (1-2 бали). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 20 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *5 бали.

Підсумкова (залікова) робота – 40 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *10 балів.

Максимальну кількість балів (5 та 10 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та практики, продемонстровано творчий підхід та висловлені аргументовані власні думки. Високі бали (3-4 та 5-9 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю, але містить несуттєві недоліки, продемонстровані достатні знання. Якщо питання розкрито частково, думки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати 1-2 та 1-4 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи). Якщо відповідь відсутня – 0 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Немець Л. М., Телебенева Є. Ю., Скриль І. А., Кобилін П. О. Географія сфери послуг та індустрія туризму: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», що навчаються за спеціальністю 106. Географія. – Харків, 2022 – 34 с.
2. Географія сфери обслуговування: Курс лекцій / Упорядник: Я. С. Сосницька. Луцьк: Східноєвроп. націон. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. 72 с.
3. Дудник І. М. Територіальна організація послуг. Курс лекцій. – Полтава ПІБ МНТУ, 2002. – 100 с.
4. Заблоцька Р. О. Світовий ринок послуг: Підручник. – К.: Знання України, 2003. – 280 с.
5. Корнус О. Г. Сфера обслуговування населення Сумської області: суспільно-географічні аспекти / Корнус О. Г., Немець К. А., Немець Л. М., Корнус А. О. – Харків – Суми. – 2009. – 228 с.
6. Куценко В. І., Остафійчук Я. В. Трансформації соціальної сфери України: регіональний аспект: Монографія / За ред. С. І. Дорогунцова. – К.: Оріони, 2005. – 400 с.
7. Леонтєва Г. Г. Географія Сумської області: населення і господарство: [навч. посібник] / Г. Г. Леонтєва, А. О. Корнус. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2006. – 72 с.
8. Новіков В. М. Організація і розвиток соціальної сфери (зарубіжний і вітчизняний досвід). К.: ІЕ НАН України, 2000. – 247 с.
9. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.

Допоміжна:

1. Баркова Г. А. Суспільно-географічний аналіз системи охорони здоров'я населення України: проблеми та перспективи розвитку / Г. А. Баркова // Вісник Харк. нац. ун-ту. – 2005. – № 704. – С. 3–10.
2. Гукалова І.В., Мальчікова Д.С. Вступ до фаху: географія і суспільство. Навч. посіб. / І.В. Гукалова, Д.С. Мальчікова. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 268 с.
3. Запотоцький С. П. Географія сфери обслуговування населення : аспекти понятійно-термінологічного апарату / Сергій Петрович Запотоцький, Ірина Василівна Запотоцька // Україна: географічні проблеми сталого розвитку. – Т.3. – К.: Обрії, 2004. – С. 88–91.
4. Корнус О.Г. Особливості розвитку та територіальної організації сфери обслуговування населення Сумської області / Олеся Григорівна Корнус, Людмила Миколаївна Немець // Вісник Харк. ун-ту: Геологія-географія-екологія. – 2007. – №769. – С. 90–103.
5. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи /

[Бандур С. І., Заяць Т. А., Куценко В. І. та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 760 с.

6. Топчієв О.Г, Мальчікова Д.С., Яворська В.В. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Навч. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 372

7. Morar, C., Lukic, T., Valjarevic, A., Niemets, L., Kostrikov, S., Sehida K., Telebienieva I., Kliuchko, L., Kobylin P., Kravchenko K. (2022). Spatiotemporal Analysis of Urban Green Areas Using Change Detection: A Case Study of Kharkiv, Ukraine. *Frontiers in Environmental Sciences*, 10,823129<https://doi.org/10.3389/fenvs.2022.823129>(Scopus (Q1), Web of Science (Q2)(in English)10.03.2022

8. Sari, C., Sehida, K., Çakir, G., & Telebienieva, I. (2023). Features of the local community involvement in the social tourism development (case study – Serik district, Antalya, Turkey). *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "Geology. Geography. Ecology"*, (59), 221-236. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-59-16>

9. Tahsin Sahin, M., Telebienieva, I., Kliuchko, L., Tiba, A., Golijanin, J., Kobylin, P. (2024). Involvement of Military Brownfields for Tourism: The Case of Ukraine and Turkey. In: Morar, C., Berman, L., Erdal, S., Niemets, L. (eds). *Achieving Sustainability in Ukraine through Military Brownfields Redevelopment. NATOARW 2023. NATO Science for Peace and Security Series C: Environmental Security*. Dordrecht: Springer, 301-326. https://doi.org/10.1007/978-94-024-2278-8_25

11.Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Освітній портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.osvita.ua
2. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>